

Sociologie pro speciální pedagogy: Lekce 3

Mgr. Lenka Slepíčková

Co nás dnes čeká?

- Nezamýšlené důsledky jednání
- Norma a sociální kontrola
- Deviace
- Zločin a trest
- Stigma

Nezamýšlené důsledky jednání

- Osvícenská představa o lidském chování: bude-li každý jednat racionálně, výsledkem bude rozumně uspořádaná společnost – za každé zlo ve společnosti může zlý úmysl
- Skutečnost: Výsledkem jednání je často to, co nikdo z aktérů nezamýšlel

Nezamýšlené důsledky jednání

- Robert K. Merton
- Manifestní funkce x latentní funkce
- To, co jednání oficiálně sleduje (motivy jednajících) x vedlejší důsledky jednání, často výraznější než zamýšlené

Socializace

- Kulturní osvojování
- Přijímání společenských pravidel a norem, jejich internalizace
- Člověk je aktivní činitel v procesu socializace
- Umožňuje sociální život a spojuje generace
- Rodina, vrstevníci, média, škola

Normy

- Tlak ke konformitě
- Sankce (pozitivní, negativní; formální, neformální)

Deviace

- Jednání, které je v rozporu s normou, kterou akceptuje většina lidí ve společnosti.
- Deviantní subkultura

Deviace

- Deviantní chování je chování, které lidé takto označují – deviace není kvalitou skutku, kterého se lidé dopustí, ale spíše toho, že jiní aplikují na delikventa pravidla a sankce
- Deviace není vlastnost určitých forem chování, ale vlastnost, kterou těmto formám uděluje jejich obecenstvo
- Kritickou proměnnou při studiu deviace je tedy spíše **sociální publikum** než individuální aktér

Zločin a trest

- Tradiční společnost: náboženská provinění nebo provinění proti majetku panovníka; role krevní msty, režim ve vězení, veřejné tělesné tresty
- Moderní společnost: oddělení vězení, nemocnic, chudobinců a blázců, nejtěžším zločinem vražda

Teorie zločinu

- Merton a teorie anomie
- Konflikt mezi akceptovanými normami a příležitostmi je naplnit
- Konformita, Inovace, Ritualismus, Únik, Vzpoura, Rebelie

Etiketizační teorie

- Deviace jako proces interakce mezi deviantní a nedevariantní částí populace
- Souvislost norem a mocenské struktury ve společnosti
- Primární deviace – etiketa – sekundární deviace
- Učení se deviaci paradoxně napomáhají vězení, polepšovny, léčebny atd.
- Zločiny bílých límečků a zločiny mocných

Stigma

- E. Goffman
- **Definice:**
- Situace jedince vyloučeného z plného společenského přijetí
- Nežádoucí atribut s diskreditujícím dopadem
- Sklon připisovat dané osobě celou řadu nedokonalostí na základě jedné původní
- Odlišnost od očekávání

Stigma

- 3 typy stigmat:
  - a) tělesná znetvoření
  - b) vady charakteru
  - c) kmenová stigmata
- Narušují rutinu společenského styku

Stigmatizovaný

- V současné společnosti má zjevně tytéž představy o identitě jako my – přijal měřítko ze širší společnosti, je si dokonale vědom toho, v čem druhí spatřují jeho vadu, vnímá hanbu, poskvěru
- Reakce: přímá náprava, snaha vyniknout v oblastech, které mu jsou zdánlivě uzavřeny, snaha využít stigmatu k získání vedlejšího zisku, spatření štěstí v neštěstí
- Morální kariéra – osvojení si normálního hlediska, a poznání, že je vzhledem k němu diskvalifikován, učení vypořádat s tím, jak ostatní nakládají s lidmi, k nimž patří, osvojování si schopnosti předstírat
- **Důvodem toho, proč je náhlá stigmatizace tak bolestná, tedy nemusí být nutně zmatek jedince ohledně jeho identity, ale naopak to, že ví až příliš dobře, čím se stal.**
- Diskreditovaný – snaha vytvořit dojem, že jeho prokazatelná odlišnost je irelevantní, Diskreditovatelný – snaha regulovat informace týkající se jeho vady, má hrát svou roli a zároveň znát své místo

- **Odměna plynoucí z toho, že je člověk považován za normálního, je tak velká, že téměř každý, komu to situace umožní, se někdy záměrně pokusí předstírat.**
- **Jedinec je od společnosti odvozen tak dokonale, že společnost se může spoléhat na ty, kdo jsou nejméně přijímáni jako její normální členové a nejméně odměňováni potěšením plynoucím ze snadného společenského styku, že přijdou s formulací, ozřejmením a holdem vnitřnímu bytí průměrného člověka.**